

BÀI 14

CHƯƠNG TRÌNH ĐỊA PHƯƠNG (phần Văn)

I – MỤC TIÊU CẦN ĐẠT

Giúp HS :

- Bước đầu có ý thức quan tâm đến truyền thống văn học của địa phương.
- Qua việc chọn chép một bài thơ hoặc một bài văn viết về địa phương vừa củng cố tình cảm quê hương, vừa bước đầu rèn luyện năng lực thẩm bình và tuyển chọn văn thơ.

II – NHỮNG ĐIỀU CẦN LƯU Ý

1. Chương trình chỉ quy định số giờ cho chương trình địa phương mà không quy định nội dung cụ thể. Để cho việc dạy – học phần này có hiệu quả, các tác

giả SGK đã cân nhắc sắp xếp nội dung ở các phân môn sao cho vừa thể hiện được quan điểm tích hợp, vừa bảo đảm được phần nào tính hệ thống. Ở vòng 1 (lớp 6 và 7), chương trình địa phương phần Văn kết hợp với Tập làm văn; đến vòng 2 (lớp 8 và 9), chương trình địa phương phần Văn được dạy riêng. Ở vòng 1, chương trình địa phương phần Văn xoay quanh các vấn đề về văn hoá dân gian và di tích thắng cảnh của địa phương. Ở vòng 2: học kì I, trên cơ sở tìm hiểu văn hoá dân gian địa phương ở vòng 1, cho HS tiến đến tìm hiểu các tác giả văn học ở địa phương và các tác phẩm văn học viết về địa phương; học kì II, cho HS bước đầu tìm hiểu và viết văn bản về các vấn đề của địa phương liên quan đến các chủ đề của văn bản nhật dụng.

2. Như bài đầu tiên của chương trình địa phương phần Văn và Tập làm văn ở sách *Ngữ văn 6* khẳng định, những điều hướng dẫn trong SGK về phần này "chỉ là những gợi ý chung nhất", các địa phương hoàn toàn có thể "tự lựa chọn và xác định cho mình những nội dung và cách thức học tập phù hợp". Ví dụ, với hướng tìm hiểu những tác giả văn học ở địa phương và tác phẩm văn học viết về địa phương, có thể cho HS thực hành với một mức độ vừa phải như SGK yêu cầu, song nếu có điều kiện, bộ phận chỉ đạo chuyên môn các cấp (từ sở đến trường), với sự giúp đỡ của các nhà khoa học ngữ văn và các nhà văn ở địa phương, của Sở Văn hoá, Thể thao và Du lịch và các khoa Ngữ văn ở trường Cao đẳng Sư phạm... có thể biên soạn những tài liệu giảng dạy theo đúng tinh thần và mô hình của SGK về các vấn đề được gợi ý. Có thể kết hợp hai phương thức, cũng có thể năm nay dùng phương thức này, năm sau dùng phương thức khác để so sánh rút kinh nghiệm. Song dẫu theo phương thức nào thì nguyên tắc cao nhất ở loại bài này vẫn là phải dành ưu tiên cho hoạt động của HS, cho những hình thức tiếp xúc (chủ yếu là ngoài giờ học) với thực tế địa phương, văn hoá địa phương.

3. Trên thực tế, có một số HS không biết quê mình ở đâu do gia đình đã rời khỏi quê hương từ lâu. Khái niệm "địa phương", trong điều kiện phát triển của đất nước hiện nay và đối với HS trong đó có một số không ít đang sống ở thành phố, thị xã, có thể hiểu là "quê hương", "quê cũ" (cố hương), "nguyên quán",... cũng có thể hiểu là nơi đang sống, là "trú quán", "quê mới",... Tinh thần cơ bản là làm cho HS biết hoà nhập với cộng đồng xã hội, biết vận dụng kiến thức vào thực tiễn, có ý thức và biết cách học hỏi trong thực tế cuộc sống. Tuy nhiên, GV nên động viên HS tìm hiểu vấn đề đặt ra ở "cố hương" (không nhất thiết phải nghỉ học để về quê cũ) vì thực tế cho thấy, tình cảm đối với "cố hương" bao giờ cũng

Hoạt động 4. GV tổng kết rút ra những kinh nghiệm tốt từ tiết học về việc sưu tầm, tích lũy và tuyển chọn tư liệu văn học.

thiên liêng, bền vững. Đây cũng là dịp bồi dưỡng cho HS ý thức hướng về nguồn cội. Đối với nhà văn thì khái niệm "địa phương" cần được xác định một cách chặt chẽ hơn. Rất nhiều tác giả hiện đang sống ở các thành phố lớn, dù quê họ ở nơi khác. Không và chưa thể coi những thành phố lớn ấy là quê của họ. Chỉ có thể xem quê của Tô Hoài là Hà Nội chứ không thể xem quê của Huy Cận là Hà Nội dẫu từ năm 1945, ông chủ yếu sống ở Hà Nội.

III – TIẾN TRÌNH TỔ CHỨC CÁC HOẠT ĐỘNG DẠY – HỌC

Hoạt động 1. Việc chuẩn bị của GV và HS.

Do tính chất của bài học văn nhật dụng, để việc học tập có kết quả, HS cần có thời gian chuẩn bị dài hơn các loại bài khác, GV cần giao nhiệm vụ cho HS ngay từ đầu năm, ít nhất cũng là từ giữa học kì I. Không chỉ giao nhiệm vụ mà còn phải thường xuyên nhắc nhở, đôn đốc, kiểm tra. Trước tiết học 1 – 2 tuần, cần thu dần các hồ sơ bài học của HS để sơ bộ đánh giá, phân loại, chuẩn bị cho việc tổng kết bài học.

Hoạt động 2.

- Chỉ định 3 HS trình bày bản danh sách các tác giả ở địa phương.
- Cho các HS khác bổ sung. Cần biểu dương những HS bổ sung được những tác giả tiêu biểu, đặc biệt là những tác giả thời trung đại.
- Cho HS phát hiện những chi tiết thiếu chính xác trong các bản trình bày hoặc những chỗ không hợp lí trong cách sắp xếp, thứ tự trình bày,...
- GV bổ sung thêm (chỉ cần bổ sung những tác giả có vị trí nhất định trong sự phát triển văn học của cả nước hoặc ở địa phương).

Hoạt động 3.

- Chỉ định 3 HS đọc bài thơ, bài văn viết về địa phương mà các em thích (*Lưu ý*: tác giả không nhất thiết là người địa phương).
- Cho HS trao đổi ý kiến về những tác phẩm ấy. Cũng có thể có HS không tán thành chọn các tác phẩm ấy mà đề xuất tác phẩm khác. Không nên gò ép HS miễn là các em nêu được lí do chính đáng.
- GV có thể nêu ý kiến riêng của mình, qua đó gián tiếp gợi lên những định hướng cần thiết, những tiêu chuẩn cơ bản khi tuyển chọn văn thơ theo một yêu cầu nào đó (giá trị nội dung, giá trị nghệ thuật, bản sắc địa phương, sở thích cá nhân,...).